

Bieten telen op de grens

Diksapverwerking succesvol

Einde suikerquotering in 2017

In dit nummer

Bietenteler Edwin Kerkhofs

Opbrengstprognose per perceel beschikbaar	4
Bietencampagne 2014 van start	5
Diksapverwerking voorjaar succes	6
Einde Europese suikerquotering in 2017	7
Bieten telen op de grens van stad en land	8
Veldleeuwrik schakel in duurzame keten	10
Grootschalige bietenteelt in Tsjechië	11
 IRS	
Perceel huren voor bietenteelt? Let dan op!	12
Een gele plant, plek, strook of een geel perceel: wat is het verschil	13
Tips voor rooien met maximaal rendement	14
Weetjes voor het bewaren van suikerbieten	15
Vraag en Antwoord	16
Kort Nieuws	16

Colofon

Cosun Magazine is een uitgave van
Coöperatie Koninklijke Cosun U.A. voor leden van Cosun

Redactieraad

Jan Willem van Roessel, *hoofredacteur*
Ton Schönwetter, *eindredactie*
Pieter Brooijmans
Kees Geschiere
Dirk Jan Kemp Hakkert
Gert Sikken

Fotografie in dit nummer

Royal Cosun, Suiker Unie, IRS en Twan Wiermans

Vormgeving en druk

NPN drukkers, Breda

© Coöperatie Koninklijke Cosun U.A., 2013

Contact

Cosun hoofdkantoor/secretariaat raad van beheer

Postbus 3411, 4800 MG Breda
secretariaat.rvb@cosun.com 076 - 530 33 07
www.cosun.nl/agrarisch F: 076 - 530 33 00

Suiker Unie secretariaat agrarische dienst

Postbus 100, 4750 AC Oud Gastel
agrarischedienst@suikerunie.com 0165 - 52 52 52
www.suikerunie.nl/agrarisch F: 0165 - 52 50 25

Bietenadministratie, Unitip en suikersysteem

Hans van Hassel 0165 - 52 52 70
John Ernest 0165 - 52 52 74
Annemarie Laanen 0165 - 52 52 72

Financiële administratie

Marc Augustijn 0165 - 52 51 23

Teeltzaken

Sjaak Kolff 0165 - 52 52 65

Management agrarische zaken

Rik Gengler 050 - 556 14 22 (gebied Noord)
Arno Huijsmans 0165 - 52 52 67 (gebied Zuid)
Pieter Brooijmans 0165 - 52 52 78 (centrale agrarische dienst)

Agrarische dienst in de regio's

Gebied Noord

Noord-Holland en Holland midden 06 - 513 675 64 Robert Verberg
Oostelijk en Zuidelijk Flevoland 06 - 512 448 30 Peter Koopmans
Noordoostpolder 06 - 537 252 31 Kees Geschiere
Groningen west en noord en Friesland 06 - 533 426 19 Alex Kroon
Groningen noordoost en -oost 06 - 539 633 67 Peter Roelfsema
Drenthe noord, -midden en -west, Friesland zand 06 - 533 081 61 Harry Visser
Drenthe oost en -zuidoost 06 - 539 128 13 Wim Schrijvers
Drenthe zuid, Overijssel, Gelderland noord en midden 06 - 222 046 49 Jan Albert te Velde

Gebied Zuid

West Zeeuws-Vlaanderen 06 - 515 053 71 Jurgen Michielsen
Oost Zeeuws-Vlaanderen en Zuid Beveland 06 - 515 452 73 René van den Eijnden
Walcheren, Noord-Beveland, Schouwen Duiveland en Goeree Overflakke 06 - 203 698 34 Ynego Brouwers
West-Brabant en Tholen 06 - 223 962 39 Teun Kleinjan
Midden-Brabant, Betuwe, Utrecht en Veluwe 06 - 223 715 15 Johan Mol
Zuid-Hollandse Eilanden en Zuid-Holland vast 06 - 535 209 87 Erik Roelfsema

CSV COVAS

Gelderland-Zuid, Oost-Brabant en Limburg 0493 - 34 89 89

Start campagne

Ieder jaar is het weer anders. Te droog, te nat, te warm, te koud, opbrengsten vallen mee of ze vallen tegen. Prijzen compenseren dat soms, maar lang niet altijd. In 2013 hebben we alle facetten al gehad. Het lijkt erin te resulteren dat we financieel gezien twee (zeer) goede akkerbouwjaren op rij meemaken, wat uitzonderlijk is. Je moet al terug naar de jaren '70 van de vorige eeuw voor een vergelijkbaar voorbeeld. Maar misschien is het te vroeg om die conclusie al te trekken, want de oogst van de belangrijkste gewassen moet nog beginnen.

De bietencampagne begint op 19 september. De verwachting is dat we in de tweede week van januari klaar zijn. De opbrengsten zullen niet extreem hoog zijn, alhoewel nog altijd 25% hoger dan het vijfjaarlijks gemiddelde van tien jaar geleden. Het eindresultaat is erg bepalend voor het resultaat van de coöperatie en dus ook voor het

Jos van Campen

Van de voorzitter

financiële resultaat. De ervaring is dat het extraheren van de suiker na een droge zomer minder soepel verloopt dan in een nat jaar. De cellen van een biet zijn 'taaiër' en houden de suiker vast.

We hebben overigens deze zomer al een campagne achter de rug. De inhoud van de diksaptanks van Groningen en Dinteloord is verwerkt in Dinteloord. Vorig jaar hebben we dat gedaan vlak voor de campagne, maar verwerking voor de zomer is efficiënter. Zo gebruiken we onze kapitaalsintensieve fabrieken steeds langer en beter gedurende het jaar, een ontwikkeling die we nog verder gaan uitbouwen. Zo kunnen we meer suiker produceren zonder de campagne in het najaar/de winter langer te maken.

GLB

Vanaf september 2017 zal er geen onderscheid meer zijn tussen suiker voor voeding en industriële suiker. Het laatste teeltjaar met quota onder het huidige regime wordt 2016. Het reglement suikersysteem is aangepast om de komende jaren al wat te kunnen groeien. De leveringen in de komende drie jaar bepalen hoeveel u vanaf 2017 kunt leveren. U kunt daar met uw bouwplan 2014 nog rekening mee houden. In het vorige Cosun Magazine heeft hierover een toelichting gestaan. Uitgangspunt is de referentie en eventuele uitbreidingsmogelijkheden te regelen via het lidmaatschap van de coöperatie.

De uitkomst van de GLB-discussie in juni was teleurstellend als het om de duur van de verlenging na 2015 gaat. Vanuit CIBE was ingezet op 2020. Het Europees Parlement en een aantal belangrijke landen, waaronder Duitsland en Frankrijk, steunden ons daarin. 2018 leek zeker haalbaar als compromis, maar we zullen het met deze uitkomst moeten doen. Positief is dat je je weer kunt richten op het daadwerkelijk invullen van je toekomstplannen. Het geeft duidelijk-

heid. Positief is ook dat in de contractonderhandelingen de positie van de teler ten opzichte van de industrie gelijk is gebleven. Als coöperatie niet het eerste waar je aan denkt, maar voor veel van onze collega's is dat een belangrijk punt. En voor Suiker Unie bepaalt het mede haar concurrentiepositie. Er was eerst sprake van dat, om mededingingstechnische redenen, deze positie verzwakt zou worden. Vanuit CIBE hebben we de delegatie van het EP constant geholpen in deze discussie en dat doen we nog. De hoofdlijnen zijn duidelijk, maar de tekst waarin dat wordt vastgelegd, is nog onderweg (The devil is in the detail). Pas als het op papier staat, kun je het daadwerkelijke resultaat beoordelen. Waarschijnlijk wordt het oktober voor het zover is. Zolang blijven we vanuit CIBE het verloop alert volgen.

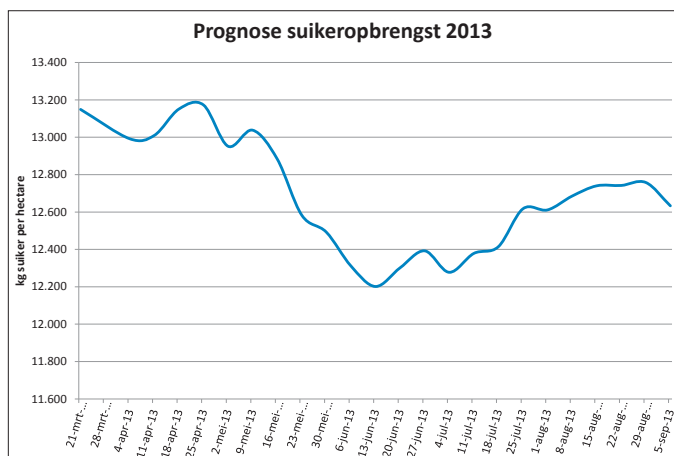
Betacal

De regeling om Betacal terug te leveren aan de bedrijven is goed aangeslagen. De beschikbare hoeveelheid is in de loop van de zomer volledig uitgeleverd. Een heel andere situatie dan drie jaar geleden, toen we steeds grotere voorraden zagen ontstaan met op jaarbasis een kostenpost van 3 miljoen euro. Door het probleem gezamenlijk aan te pakken lossen we het op en sluiten we kringlopen, wat door het verantwoord omgaan met onze meststoffen ook maatschappelijk wordt gewaardeerd. Het is de bedoeling dat eind 2013 gedurende een beperkte periode extra Betacal wordt aangeboden aan leden die een extra hoeveelheid willen bovenop de 'gratis' hoeveelheid. Deze hoeveelheid is echter beperkt, omdat er ook Betacal beschikbaar moet blijven voor de telerregeling 2014. Tot slot wens ik u een goed oogstseizoen en voor iedereen die daarbij betrokken is, een voorspoedige suikerbietencampagne.

Opbrengstprognose per perceel beschikbaar

De opbrengstprognose is begin september bijgesteld. De gemiddelde suikeropbrengst wordt ingeschat op 12,6 ton per hectare. Op zich een goede opbrengst, maar minder dan het gemiddelde van de laatste vijf jaar. Via Unitip is te zien wat de opbrengstverwachting per perceel is.

In de bijgevoegde grafiek is af te lezen hoe de opbrengstverwachting zich op basis van het groeimodel voor suikerbieten tot op heden heeft ontwikkeld. Na aanvankelijk een gemiddelde start van het groeiseizoen met een opbrengstpotentie van circa 13 ton suiker heeft het koude voorjaar geleid tot een daling naar ruim 12 ton. De zonnige maanden juli en augustus hebben daarna een positieve invloed gehad. In de meest recente prognose komt de suikeropbrengst uit op 12.600 kg per hectare. De verwachte opbrengst is opgebouwd uit de verwachte resultaten per gebied.

Perceelprognose

Bietentelers kunnen nu ook zelf bekijken hoe de prognose voor hun perceel eruitziet. Deze applicatie wordt via het portaal van Suiker Unie (inloggen voor telers) aangeboden bij het onderdeel Unitip. De opbrengstverwachting wordt specifiek weergegeven per perceel. Hierbij wordt uitgegaan van allerlei teeltaspecten zoals regio, zaadkeuze en zaaidatum. Ook de actuele weergegevens zijn in het model verwerkt. Vervolgens wordt uitgegaan van de gemiddelde weersomstandigheden tot aan het oogstmoment. De oogstdatum kan bij de berekening wor-

den aangepast. Deelnemers aan Unitip hoeven de basisgegevens niet meer in te vullen. Deze worden automatisch ingevoegd uit de teeltregistratie.

Regen ongelijk verdeeld

In juli en augustus is de hoeveelheid regen in sommige regio's beperkt geweest. Op droogtegevoelige grond wordt volop beregend. Echter niet in alle gevallen worden daarbij de bieten voldoende meegenomen. De ervaring heeft geleerd dat bieten na regen weer kunnen herstellen, maar dat dit wel ten koste gaat van de opbrengst en het suikergehalte.

De opbrengsteffecten worden in de praktijk vaak onderschat. De proeven in het project IJkakker van dit jaar in de buurt van Rolde zijn bedoeld om onderzoek te doen naar deze effecten. Resultaten zijn uiteraard nog niet bekend, maar dit groeiseizoen zal waarschijnlijk interessante gegevens opleveren.

Bodemstructuur

Onder droge groeiomstandigheden wordt goed zichtbaar hoe belangrijk een goede bodemstructuur is voor de groei van de bieten. De gevolgen van een bodemstructuur die niet in orde is, zien we op vele percelen terug in de matige loofontwikkeling en - al dan niet pleksgewijs - de lichte bladkleur. Door vochtgebrek en onvoldoende diepe beworteling kunnen de bieten mineralen zoals stikstof niet goed opnemen. Corrigeren is niet meer mogelijk.

Aaltjes

Droogteverschijnselen in de bieten kunnen ook wijzen op aantasting door het witte bietencysteaaltje. Het gebruik van aaltjesresistente rassen is de enige oplossing voor dit probleem. Bij de rassenkeuze moet hier nadrukkelijk rekening mee worden gehouden. De agrarische dienst van Suiker Unie heeft dit jaar over het gehele land verspreid veel bietenpercelen met aaltjesschade waargenomen.

Vertakte bieten als gevolg van een slechte bodemstructuur

Bietencampagne 2014 van start

De bietencampagne is van start gegaan op 19 september. De verwachting is dat de campagne tot 10 januari, dus zestien weken, gaat duren. De suikerproductie zal met 930.000 ton, wat lager zijn dan vorig jaar.

Op basis van de verwachte oogstomvang en de verwerkingscapaciteit rekent Suiker Unie op een campagne van 110 dagen. Een krappe 0,3 mln. ton van het totaal van 5,5 mln. ton zal worden verwerkt in de fabrieken in Appeldorn en Jülich (beide net over de grens in Duitsland).

Surplusbieten afrekenen

De bietenoogst zal minder omvangrijk zijn dan vorig jaar. Het areaal is vrijwel gelijk gebleven, maar de opbrengst is lager. Dit komt voornamelijk door het koude en sombere voorjaar dat veel minder groeizaam was dan normaal. De totale suikerproductie zal 6% lager zijn dan in de campagne van 2012.

Kwaliteit rooiwerk blijft belangrijk

Voldoende afzetmogelijkheden suiker

Gezien de afzetmogelijkheden van surplussuiker kan Suiker Unie nu al stellen dat alle surplusbieten van campagne 2013 worden afgerekend. Er hoeven dus geen surplusbieten doorgeschoven te worden. In 2014 kunnen we dus weer met een schone lei beginnen.

Kwaliteit

Kwaliteit is ook dit jaar weer een extra punt van aandacht. Net als in 2012 is er ook nu een extra focus op de rookwaliteit. Onder het motto 'Hele biet, geen groen', vraagt Suiker Unie loonwerkers en anderen die betrokken zijn bij de bietenoogst hier nu weer extra op te letten. Vermijden van punt- en kopverlies én het vermijden van bladstelen op de kop leidt tot een maximale opbrengst. Zie ook de informatie op www.irs.nl en www.cosun.nl/agrarisch. Gebruik ook de speciale app van het IRS.

Netjes opslaan

Na de oogst moeten de bieten uiteraard ook netjes opgeslagen worden. In veel gevallen is het prima voor elkaar, maar soms mankeert er wel eens wat aan. Ook hiervoor vraagt Suiker Unie extra aandacht. Alle telers hebben begin september een brochure

ontvangen die kort en bondig advies geeft over snel en veilig bieten laden. Zie ook www.cosun.nl/agrarisch.

Monstername

Bij levering aan de fabriek werd tot nog toe van iedere vracht een monster genomen. Na onderzoek is gebleken dat de bietenkwaliteit van een partij ook goed vastgesteld kan worden aan de hand van een kleiner aantal monsters.

De ledenraad heeft besloten dat vanaf deze campagne er dan ook minder monsters zullen worden genomen. Bij partijen van 450 ton bruto en meer gebeurt dit niet meer bij elke vracht. De kwaliteit van de niet-bemonsterde vracht zal gelijk gesteld worden aan de kwaliteit van de voorgaande, wél bemonsterde vracht. In de opgave aan de telers zal bij grotere partijen dan ook regelmatig een vracht staan met dezelfde kwaliteitsgegevens als de voorgaande.

De besparing die deze verminderde monstername oplevert, wordt aan de telers teruggestuurd via een verhoging van de partijgrootte-bonus bij grotere partijen. Telers kunnen op verzoek, en tegen betaling van de kosten, uit elke vracht monsters laten steken.

Kwaliteit is ook een belangrijk aspect bij de langere bewaring. In oktober verspreidt Suiker Unie weer een Bietenbewaarkrant onder de telers. Deze is ook op de site te raadplegen. Een goed hulpmiddel om de bietenkwaliteit in de hoop te volgen is het meten van de temperatuur. Suiker Unie kan daarvoor steekthermometers leveren. Ook wordt een proef gedaan met het digitaal volgen en tonen van het temperatuursverloop in een viertal bietenhoppen.

Gert Sikken

Kleiner aantal monsters

Diksapverwerking voorjaar succes

Dit jaar is in Dinteloord voor het eerst in het ruim honderdjarige bestaan van de suikerfabriek ook suiker in het voorjaar geproduceerd. In de 35 dagen die de verwerking heeft geduurd, is uit 120.000 m³ diksap bijna 100.000 ton suiker geproduceerd.

De helft van het verwerkte sap is afkomstig uit de eigen diksapopslag van Dinteloord. De rest komt uit de opslag in Vierverlaten en is per schip naar Dinteloord gebracht. Dagelijks meerden er gemiddeld drie schepen met diksap af bij de fabriek. De fabriek Vierverlaten was nog niet ingericht voor de verwerking van diksap.

Bedrijfseconomisch gunstiger

Diksap is een tussenproduct dat ontstaat bij de verwerking van de bieten. Voorheen werd al het diksap direct verwerkt tijdens de campagne. Tot een aantal jaren geleden had Suiker Unie voldoende silocapaciteit om alle suiker te kunnen opslaan. Door de fabriekssluitingen is die opslagcapaciteit verminderd. Suiker Unie is ertoe overgegaan diksap op te slaan en daarvoor opslagtanks te bouwen. Dit is bedrijfseconomisch beter dan investeren in meer suikeropslagcapaciteit. Met diksaptanks wordt meer flexibiliteit gecreëerd. Diksap kan ook worden verkocht aan bedrijven die dit als grondstof gebruiken voor nieuwe, biobased toepassingen, zoals de productie van bioplastics. Ook wordt zo met een beperkte investering de weg vrijgemaakt om de capaciteit van de fabrieken verder te vergroten. De fabriek kan nu meer productiedagen draaien. De installatie wordt dus beter benut.

Diksapverwerking

Het diksap wordt tot suiker verwerkt in een afzonderlijke productieperiode, los van de bietencampagne. De startdatum wordt bepaald door de suikervoorraad in de silo's. Na de campagne zijn de silo's vol. De verwer-

Zorgvuldige planning

Aanvoer van diksap per schip

king van diksap start, zodra die door de suikerverkoop weer leeg raken. Uiteraard zijn de silo's weer leeg als de bietencampagne start.

Suikerproductie in mei

Andere cyclus

De vaste cyclus van vier maanden campagne en acht maanden onderhoud is dus na honderd jaar doorbroken. Zo'n verandering vraagt veel sturing en aandacht. Een fabriek die technisch en organisatorisch is ingericht op de verwerking van bieten tot suiker is niet direct ook geschikt voor het verwerken van diksap tot suiker. Bij met name de verdamping en in het suikeroplosstation zijn daarom aanpassingen gedaan.

Een gedeelte van de fabriek moet nu in vier maanden in plaats van de gebruikelijke acht maanden productieklaar zijn. Met behulp van de kennis en kunde van de monteurs en het toepassen van moderne planningstechnieken is dit succesvol verlopen. De hoogste prioriteit in de planning heeft het onderhoud aan de installaties die nodig zijn voor de verwerking van diksap. Goede onder-

houdsbeschrijvingen hebben geleid tot een gerichte uitbesteding van onderhoudswerk. In de praktijk heeft dit er ook toe geleid dat extra reservedelen zijn aangeschaft. Al tijdens de campagne worden voorbereidingen getroffen voor onderhoud in verband met bijvoorbeeld lange levertijden van onderdelen.

Kleinere bezetting

De diksapverwerking is gestart op 27 mei. De laatste suiker is geproduceerd op 30 juni. Net als in de bietencampagne draait de fabriek 24 uur per dag, zeven dagen lang. Doordat niet de hele fabriek in bedrijf is, kan er worden gewerkt met ploegen met een kleinere bezetting dan in de bietencampagne. Dan bestaat een ploeg uit 25 medewerkers; nu uit acht. Deze werken in een aangepaste vierploegendienst. Terugkijkend op deze primeur voor Suiker Unie hebben we een eerste diksapcampagne gedraaid met hoge productiecijfers. Binnen de gestelde planning en zonder grote storingen. Dinteloord is trots op zijn 100.000 ton zomersuiker.

Luc Kroes
(plantmanager Dinteloord)

Einde Europese suikerquotering in 2017

Eind juni heeft de EU overeenstemming bereikt over het gemeenschappelijk landbouwbeleid, en daarmee ook over de suikermarktordening. De huidige marktordening wordt met twee jaar verlengd tot eind september 2017. Daarna vervalt de suikerquotering, evenals de minimumbietenprijs.

Vanaf 2017 kan elk land en elk suikerbedrijf in de EU onbeperkt suiker produceren en afzetten. Tot 2017 verandert er weinig. De bieten die worden geteeld in 2016, zijn de laatste die vallen onder de oude marktorderingsregeling. De regels blijven gehandhaafd tot 1 oktober 2017, maar voor de bieten die in 2017 geteeld worden, zijn de nieuwe regels al van toepassing. Er is in 2017 geen quotering meer. Ook het onderscheid tussen quotumsuiker en surplussuiker verdwijnt.

Niet het quotum, maar de afzetmogelijkheid wordt bepalend voor de productie van suiker. Deze afzet hoeft niet alleen meer ge-

Minder zekerheid, meer mogelijkheden

zoekt te worden binnen Europa, want ook de exportbelemmeringen vallen weg door de aanpassing van de suikermarktordening. De EU blijft nog wel importheffingen hanteren voor suiker. De armste landen mogen onbeperkt suiker afzetten in de EU, maar voor de andere blijven ook na 2017 beperkingen gelden. Dit kan veranderen, wanneer er in WTO-verband een nieuw handelsakkoord wordt gesloten. Daarnaast worden er ook steeds meer bilaterale handelsovereenkomsten gesloten. Vaak wordt in deze overeenkomsten ruimte gegeven voor de import van suiker. Sinds 1 maart van dit jaar hebben bijvoorbeeld Peru en Colombia zo'n afspraak met de EU.

Geen surplussuiker meer

Vanaf 2017 is er geen minimumprijs meer voor suikerbieten. Wel mogen de suikerbientelers collectief blijven onderhandelen met de suikerfabrikanten over de bietenprijs. Als de markt te sterk wordt verstoord kan de Europese Commissie maatregelen nemen. Dit geldt zowel bij heel hoge als heel lage suikerprijzen. Omdat er geen

Nog vier campagnes onder de quotering

quotum meer is, is er ook geen surplussuiker meer. Er is feitelijk één markt. Met het vervallen van de suikerquotering vervalt ook de quotering van isoglucose. Voor bepaalde toepassingen zoals in frisdranken, kan er daardoor extra concurrentie komen in de EU.

Niet onbeperkt leveren

Veel zekerheden vallen dus weg, maar er ontstaan ook kansen. Suiker Unie verwacht per saldo meer suiker te kunnen verkopen. Onze kostprijs is lager dan de kostprijs in veel van de landen die heffingsvrij suiker mogen exporteren naar de EU. Omdat het quotum beperkingen oplegt, verwerkt Suiker Unie nu rietsuiker. De markt die is opgebouwd met rietsuiker kan vanaf 2017 ingevuld worden met suiker, geproduceerd uit de bieten van de eigen leden. De capaciteit van de fabrieken is de afgelopen jaren uitgebreid. Voor de komende jaren zijn er op-

nieuw investeringen voorzien. Cosun zoekt de uitbreiding van de teelt bij de huidige leden, niet bij nieuwe telers. Wie nu over basisreferentie beschikt, kan ook in 2017 bieten leveren. Waarschijnlijk meer dan nu, maar niet onbeperkt. Het idee is om alle leden de kans te geven om evenredig mee te groeien met de markt.

Cosun wil de komende jaren al de productie geleidelijk uitbreiden. Dat wil zeggen: als de markt daar mogelijkheden toe biedt. Om de uitbreiding gemakkelijker te maken zijn veranderingen doorgevoerd in het reglement suikersysteem. In 2014 wordt het toewijzingspercentage verhoogd naar 108%. Daarmee wordt een deel surplussuiker opgenomen in de toewijzing.

Jan Willem van Roessel

Bieten telen op de grens van stad en land

Een woonwijk is niet de meest ideale plek voor een akkerbouwbedrijf, maar Edwin Kerkhofs uit Maastricht weet zich er prima te redden. Een groot deel van zijn land ligt in België, net over de grens. Zijn suikerbieten gaan naar Dinteloord. Hij levert ze noodgedwongen allemaal in één ronde.

Edwin Kerkhofs: Boer in de grensstreek met een boerderij in de stad

Het bedrijf van Edwin Kerkhofs (40) ligt op een niet-alledaags plekje voor een akkerbouwbedrijf. Om er te komen moet je dwars door een woonwijk met bochtige straten en verkeersdrempels. Rondom zijn bedrijf niet de weidsheid die je om een akkerbouwbedrijf zou verwachten. En ook niet vanaf het erf de vergezichten over de gewassen te velde. Wel woonhuizen en flats. "Ik weet niet anders. Ik heb het altijd zo gekend. De woningen zijn gebouwd begin jaren '60", vertelt de stadsakkerbouwer, gezeten op de binnenplaats van de prachtige, karakteristieke Limburgse hoeve. Zeker voor de huisverkoop is het een prima plek. Tijdens het gesprek is het een komen en gaan van klanten uit Maastricht en uit de wijde omgeving. De kopers komen voor de consumptieaardappelen, maar daarnaast is er ook groente te koop die Kerkhofs inkoopt bij collega-telers. Kerkhofs teelt Frieslander, Annabelle, Bintje en Jelly. Hoofdafnemer zijn de groentewinkels en

Edwin Kerkhofs levert altijd in één keer

aardappelhandels in en om Maastricht. De huisverkoop is 'erbij'. Gedeeltelijk teelt Edwin onder plastic. Door de groeiwoersprong kon hij al vanaf begin juni volop nieuwe aardappelen leveren. Hij

heeft zodoende maximaal kunnen profiteren van de hoge prijzen aan het begin van het nieuwe seizoen.

Zat Kerkhofs eerder al ingeklemd tussen woningen, vier jaar geleden werd op het resterende akkerland naast de boerderij een golfterrein aangelegd. Tot dat moment had Edwin de 30 hectare onteigende grond in gebruik als bouwland. "Voor ons kwam

de aanleg van die golfbaan net te vroeg. De bouw van een hotel en luxe appartementen die op het terrein waren gepland, konden door de crisis niet doorgaan. Als men iets langer had gewacht met de aanleg, was waarschijnlijk zelfs die golfbaan niet eens doorgaan. Drie keer is de eigenaar van de golfbaan inmiddels al failliet gegaan", vertelt hij gelaten.

Dinteloordse bieten

Kerkhofs is een van de bijna twintig CSV COVAS-telers aan de westkant van Maastricht die hun bieten aan Dinteloord leveren. De bieten afkomstig van de andere kant van de stad, laat Cosun in Duitsland verwerken. De fabriek in Dinteloord verwerkt jaarlijks zo'n vijftig hectare bieten uit de streek, waaronder die van Edwin. Voor de logistieke efficiency wordt alles in één keer geoogst. Voor Edwin betekent dat dit jaar in één keer 16 hectare Rhino en Corvinia op transport. "Normaliter mag je boven de 8 hectare in twee keer leveren. Wij niet. In twee keer leveren is prettiger. Het vorig jaar zat ik in de vroege levering en kon ik met 75 ton bieten per hectare en 16% suiker mijn quotum maar net volmaken, terwijl hier een oogst van 90 ton mogelijk is", vertelt hij. "Bij één laatlevering zijn we in zeer slechte weersomstandigheden bezig geweest met twee kranen en drie ploegen met vrachtwagens. Het was bar en boos. Dat was niet voor herhaling vatbaar." Dit jaar levert Edwin eind november. "Voor mij is dit de gunstigste periode. Mooi tussen vroeg en laat in. En geen last van de vorst."

De bieten staan er overigens prima op, dit jaar. Edwin heeft gezaaid in de eerste week van april. "Geen schuifschade. Weinig onkruid. Weinig hoeven spuiten", vertelt hij.

"Bieten staan er prima op"

Belgische loonwerker

Het rooiwerk laat hij over aan een Belgische loonwerker. Die zit 'om de hoek'. "Dat scheelt tijd en diesel en dus kosten." Kerkhofs' bedrijf ligt een paar honderd meter van de grens. Voor de helft van zijn 85 hectare bouwland moet hij naar de Zuiderburen toe. Ook de vorige generaties Kerkhofs hebben altijd met die situatie te maken gehad. Het hoort zo'n beetje bij de boerderij en bij de historie van de streek. Edwin: "De verkaveling van mijn percelen in België kon beter. Ik heb erg veel kavels en daardoor ook vaak veel bietenhoppen. Het wachten is op een nieuwe ruilverkavelingsronde, maar dat zal niet zo snel gebeuren", verwacht hij. Ook in zijn afzetmogelijkheden oriënteert Edwin zich op België. Zijn tarwe bijvoorbeeld verkoopt hij aan Belgische afnemers. "Dat is gemakkelijker. Het is dichtbij en het brengt evenveel op als in Nederland. En je hoeft niet met het graan door de stad...", zegt hij met een glimlach.

Ploegen

Telen op Belgische bodem is overigens anders dan op de Zuid-Limburgse. "De Belgen hoeven geen mest te injecteren. Ze zijn alleen verplicht hem direct onder te werken. In België wordt ook veel meer geploegd dan bij ons. Bij ons is dat in het heuvelland in sommige gevallen niet toegestaan in verband met de afspoeling. Nederland-

se boeren zijn sowieso terughoudender met ploegen. En in België is de grond goedkoper dan bij ons. De overheid drijft daar minder de prijs op dan in Nederland", vertelt Edwin.

Kerkhofs ploegt zijn aardappel- en bietenland zoals het uitkomt. Waar het heuvelachtig is en een ploegverbod geldt, doet hij dat op voorhand niet. Wat hij met het resterende deel van de akker doet, hangt van de situatie af. "Als ik ploeg, ploeg ik voor de winter, dan kun je in het voorjaar eerder beginnen", zegt hij. Graanland ploegt hij consequent niet.

Cichorei

Kerkhofs teelt in België onder andere ook cichorei (8,5 hectare). Die teelt heeft hij zes jaar geleden opgepakt, toen de graanprijzen laag waren. "Je moet op je bedrijf risicospreiding hebben. Mijn vader had een paar jaar eerder ook cichorei geteeld, maar was ermee gestopt. De teelt kwam bij ons dus weer vanzelf in beeld, toen nieuwe cichoreitellers werden gezocht", aldus Edwin. Kerkhofs teelt voor Sensus. "In cichorei kan het heel erg mee- en tegenvallen. Vaak zorgen in het begin van het seizoen duiven voor overlast, maar als de pl antjes eenmaal zijn opgekomen, groeien ze lekker door. Vorig jaar ging het mis door flinke regenbuien na een bespuiting. Dit jaar valt het tot nog toe allemaal mee. Ook met de onkruiddruk", vertelt hij. In België is de cichoreiteelt anders georganiseerd, gaat Edwin verder: "De Belgische fabrieken betalen zo'n 70 euro per ton. Het zaad krijg je gratis. Maar in België is het ook gebruikelijk dat je een stoppende teler betaalt voor zijn cichoreiquotum. In Nederland is het veel beter geregeld. Bij ons krijg je ook voor het inulinegehalte betaald. Veel Belgische telers in de streek verkopen daarom hun quotum en gaan voor Sensus telen."

In de cichorei bleven afgelopen jaar de opbrengsten achter doordat het misging met de bespuiting. Dit jaar niet. De cichorei gaat weg op het laatst van september. "Voor het maximale gehalte aan inuline zou de oogst best nog wat later mogen", oppert Edwin. Ook de hele cichoreioogst gaat in één keer weg, net als de suikerbieten. Ook die campagne is bij Kerkhofs na één ronde voorbij.

Prima plek voor huisverkoop van aardappelen

Veldleeuwerik schakel in duurzame keten

Veldleeuwerik bestaat tien jaar. De reden voor een congres en de uitreiking van de eerste duurzaamheidsaward. Op het congres in Utrecht kwamen zo'n driehonderd belangstellenden af uit alle schakels van de keten.

Veldleeuwerik is een initiatief van Heineken, dat samen met ketenpartners de zoektocht naar duurzame grondstof is begonnen. Kort na het begin hebben ook verwerkende bedrijven, waaronder Suiker Unie en Aviko, zich aangesloten. Inmiddels zijn al zo'n vierhonderd akkerbouwers aangesloten bij een Veldleeuwerikgroep. Voorzitter van de Stichting Veldleeuwerik is Gert Sikken. "Duurzame voedselproductie begint weliswaar op de boerderij, maar moet door de vervolgschakels in de productieketen worden voortgezet. De consument bepaalt uiteindelijk wat het waard is. Daarom is het belangrijk te laten zien wat we doen", aldus Sikken op het congres.

Binnenkort dus duurzaam geteelde pro-

ducten met het Veldleeuweriklogo? Als het aan de Stichting ligt zeker. Zelfs als de consument door de bomen het bos niet meer ziet met al die duurzaamheidslabeling? Het antwoord van stichtingsdirecteur Henk Heinhuis: "Veldleeuwerik leidt niet tot meer, maar juist tot minder labels."

Lef

"Verduurzamen is geen kwestie van lijstjes afvinken en klaar. Duurzaam telen vraagt een kritische houding, langetermijnvisie en het lef om daar in de dagelijkse bedrijfsvoering naar te handelen", hielden twee pioniers van het eerste uur, Adrie Vermeulen en Aard Robaard, hun gehoor voor. De twee vertelden over hun drijfveren en ambities, maar gingen ook in op wat er nog te doen is aan verduurzaming. En dat is nog erg veel. "De kracht van Veldleeuwerik is de persoonlijke motivatie van de teler, en niet dwang of beloning", aldus Willem de Jonge, directielid van Heineken Nederland. Vorig jaar is 3.700 ton 'Veldleeuwerik'-brouwergerst geoogst. Alleen al voor de Nederlandse afzetmarkt is 280.000 ton brouwergerst nodig. "Onze ambitie is om in 2020 de helft van al onze ingrediënten uit duurzame teelt te betrekken. Dat wordt dus nog spannend", vertelde De Jonge over de ambities van de multinational. Voor Heineken is Veldleeuwerik trekker in een veel omvangrijkere verduurzamingsoperatie. "Heineken wil uiteindelijk toe naar één wereldwijde duurzaamheidsstandaard voor al zijn brouwergerst."

Aanvullend

"Veldleeuwerik past in een continu verduurzamingsproces. Het is aanvullend op wat Cosun zelf doet aan verduurzaming. Daarom ondersteunen wij het en zullen we ons blijven inzetten om er een succes van te maken", aldus Robert Smith (voorzitter concerndirectie van Royal Cosun). Volgens Smith zal het vrijwillige karakter van verduurzaming uiteindelijk verdwijnen, omdat afnemers en fabrikanten op enig moment nadrukkelijker duurzaamheidseisen zullen

Podiumdiscussie tussen Joris Lohman (l) en Eric Pelleboer (NAJK)

stellen. "Dit kan een initiatief als Veldleeuwerik een extra impuls geven. De telers kunnen zo goed gebruik maken van de kennis en ervaring die in de Veldleeuwerikstudiegroepen is opgedaan."

Rendement

Investeren in verduurzaming is ook bedrijfsmatig interessant, concludeert Accountantskantoor Countus. Countus heeft de bedrijfsgegevens van Veldleeuwerikdeelnemers in de periode 2008-2011 vergeleken met die van andere telers. Werken met de Veldleeuweriksystematiek leidt tot financieel betere prestaties, zo blijkt. Veldleeuweriktelers hebben weliswaar hogere kosten (energie, water, bemesting), maar ook beduidend meer kilo's opbrengst per hectare en lagere arbeidskosten. Ook maken ze gemiddeld genomen beter gebruik van subsidiemogelijkheden voor duurzame investeringen.

Bij verduurzaming heeft ook de consument een taak, stelde Joris Lohman van de Youth Food Movement. Lohman: "Ook consumenten moeten een bijdrage leveren aan de verduurzaming. Want is het wel normaal dat je meer uitgeeft aan je mobiele telefoon dan aan je voeding?"

Dirk Jan Kemp Hakkert

Duurzaamheidsaward voor West-Brabant

De deelnemers van de regiogroep in West-Brabant hebben de eerste duurzaamheidsaward gekregen.

"We zijn nét uit het ei gekropen veldleeuweriken en dan nu al een prijs gewonnen...", reageerde akkerbouwer Arian Hage blij verrast.

Volgens Veldleeuwerikdirecteur Heinhuis betreft het een groep zeer enthousiaste Veldleeuwerikambassadeurs. "De groep is pas sinds kort aan de slag, maar geeft heel goed inhoud aan het delen van kennis en het bevorderen van de transparantie."

Grootschalige bietenteelt in Tsjechië

Ooit had Tsjechië 250 suikerfabrieken. Daarvan zijn er nu nog zeven over, in eigendom van vijf bedrijven. De suikerproductie in Tsjechië kent een lange historie. De eerste fabrieken dateren van 1830.

Tsjechië heeft een quotum van 372.000 ton. In 2007 heeft een van de toenmalige producenten besloten te stoppen met de suikerproductie. Andere hebben juist quotum bijgekocht. Maar per saldo is toch bijna 20% van het quotum ingeleverd.

De bietenteelt is grootschalig. In 2012 teelden 737 telers 61.000 hectare suikerbieten. Dat is zo'n 80 hectare per bedrijf. De opbrengst was vorig jaar gemiddeld 64 ton met 16,2% suiker, wat neerkomt op 10,4 ton suiker per hectare. Dit is iets minder dan een jaar eerder, maar voor Tsjechische begrippen nog steeds goed. De opbrengst is in de afgelopen tien jaar met bijna 60% toegenomen. Ten opzichte van twintig jaar geleden is hij zelfs verdubbeld. De opbrengststijging bij suikerbieten is daarmee veel hoger dan bij graan of koolzaad.

Wilde bieten

De teelt is geconcentreerd in Centraal- en Oost-Bohemen (nabij Praag) en in Moravië, in het zuidoosten van het land. De bieten

Veel bieten per bedrijf

worden geteeld in een 1 op 3 of 1 op 4-rotatie met gerst, tarwe en vlinderbloemigen of koolzaad.

Tsjechië heeft veel problemen met wilde bieten. Verder is er schade door bietencysteaaltjes. Daarom wordt gebruik gemaakt van resistente rassen.

Besputtingen tegen bladschimmels zijn stan-

daardpraktijk. De belemmerende factor voor de bietenteelt in Bohemen is de watervoorziening. Jaarlijks valt er 450 tot 500 mm neerslag. Dit voorjaar hadden de bieten in Tsjechië een duidelijke voorsprong ten opzichte van die in Nederland. Normaal gesproken leveren ze die voorsprong tijdens de zomer weer in.

Jan Willem van Roessel

De suikerfabriek van Dobrovice

De grootste suikerfabriek van Tsjechië is die in Dobrovice, met een verwerkingscapaciteit van 14.000 ton bieten per dag.

De fabriek is net als die van Ceske Mezirici (7.000 ton/dag) eigendom van Tereos TTD (62% Tereos, 36% Nordzucker en 2% overige eigenaren). De fabriek is opgericht in 1831, maar een deel van de gebouwen dateert uit de 16e eeuw. Bij de fabriek is een suikermuseum.

Vijf producenten

Tereos TTD heeft ruim 55% van het Tsjechische suikerquotum. Het bedrijf verwerkt alle bieten die worden geteeld in Bohemen. De nummer twee is Agrana. Deze suikerproducent heeft twee fabrieken met een capaciteit van respectievelijk 5.000 en 3.700 ton

Fabriek van Tereos TTD in Dobrovice

bieten per dag. Daarnaast zijn er drie kleine ondernemingen met elk één fabriek met een capaciteit van 2.000 ton per dag.

Betaïne

Tereos TTD produceert naast 300.000 ton suiker ook 800.000 hl bio-ethanol, biogas en betaïne. Betaïne is een bijproduct van de suikerproductie. De stof zit van nature

in suikerbieten. Betaïne wordt ondermeer gebruikt als medicijn voor patiënten met stofwisselingsproblemen en als medicijngrondstof voor patiënten met een te laag maagzuurgehalte.

De campagne in Dobrovice duurt tot eind januari. Winterse omstandigheden zorgen daarbij soms voor problemen. De bieten worden aangevoerd per vrachtwagen: 16 uur per dag, zeven dagen per week.

Tsjechië kent drie bietenteeltgebieden

Perceel huren voor bietenteelt? Let dan op!

Het is heel goed mogelijk om percelen te huren en daar vervolgens bieten op te telen. Toch komen we vaker problemen met slechtgroeiende bieten tegen op gehuurde percelen dan op die niet worden geruid of verhuurd. Door nu een aantal zaken te onderzoeken en actie te ondernemen, groeien uw bieten daar net zo goed als op uw eigen percelen.

Bij IRS Diagnostiek zien we vaak problemen met herbicidenschade, een te lage pH, structuur of aaltjes in het voorjaar. Op het moment dat u of uw teeltadviseur problemen signaleert, is het helaas te laat om deze zaken nog aan te pakken. Met actief ingrijpen vooraf kunt u problemen vermijden en daardoor uw opbrengst verhogen.

Herbicidenschade

Schade door herbiciden, die gebruikt zijn in de voorvrucht van de bieten, komt regelmatig voor. Probeer altijd te achterhalen welke middelen gespoten zijn in de voorvrucht en lees de etiketten vóór het uitvoeren van een grondbewerking. Hierop staan namelijk indien nodig adviezen om problemen in vervolgteelten te voorkomen.

Te lage pH

Bij een te lage pH groeien bieten slecht. Op zandgronden zakt de pH gemiddeld met 0,1 punt per jaar. Houd hier altijd rekening mee bij het bekijken van oude monsteruitslagen. Door in het najaar de pH van het perceel te laten onderzoeken, kunt u nog maatregelen treffen die er voor zorgen dat hij voldoende hoog is voor de nieuwe bietenteelt in het voorjaar. Op www.irs.nl staat een applicatie om de hoeveelheid kalkmeststof uit te rekenen om de pH te verhogen.

Structuur

Percelen met een slechte structuur blijven langer nat. Hierdoor gedijen bodemschimmels beter en kunnen dus ook meer schade veroorzaken. Rhizoctonia, aphanomyces en verticillium zijn hier voorbeelden van. Rhizoctonia en aphanomyces veroorzaken niet alleen plantwegval, maar ook wortelrot. Laat een perceel in het najaar niet onbewerkt liggen, maar bewerk het onder droge omstandigheden voor een goede waterafvoer.

Oogsten onder natte omstandigheden is slecht voor de bodemstructuur. Bij een slechte bodemstructuur veroorzaken rhizoctonia, aphanomyces en verticillium meer schade.

Aaltjes

Diverse soorten aaltjes kunnen op een perceel voorkomen. Bent u onbekend met de achtergrond van het perceel, neem dan sowieso een aaltjesmonster. De beste periode hiervoor is januari tot en met maart. Laat in

Trichodorusaaltjes veroorzaken een wisselende stand. Door vooraf een grondmonster te analyseren, zijn deze problemen te beperken.

het monster alle aaltjes onderzoeken. Laat het analyseren 'met incubatie'. Dit is een methode waarbij de analisten ook de aaltjes tellen die in het achtergebleven wortelmateriaal zitten. Doet u dit niet, dan kan de uitslag een onderschatting van het werkelijke aantal zijn. Alleen op deze manier weet u welk bietenras u het beste kunt bestellen en of u granulaat moet toedienen bij het zaaien om schade te voorkomen.

Andere problemen

Kaligebrek, ritnaalden en emelten zijn veel voorkomende problemen op gehuurd grasland. Houd hier dus altijd rekening mee.

Elma Raaijmakers, Bram Hanse
en Peter Wilting

Bieten hebben dezelfde zaaidatum. Links een goede pH, rechts was de pH 4,0

Rubriek onder
verantwoordelijkheid van

Postbus 32, 4600 AA Bergen op Zoom
Telefoon: 0164 274400
Fax: 0164 250962
E-mail: irs@irs.nl
Internet: www.irs.nl
Eindredactie: Jurgun Maassen

Een gele plant, plek, strook of een geel perceel: wat is het verschil

Geelverkleuring kan zichtbaar zijn in een bietenperceel. Hoe deze verkleuring eruit ziet, zegt vaak al iets over de mogelijke oorzaak. Om die te achterhalen is het vaak nodig om niet alleen het blad te bekijken, maar zeker ook de wortel. Lees meer in dit artikel over de mogelijke geelverkleuringen.

In het najaar kan wortelrot zorgen voor bieten, die geel verkleuren. Rhizoctonia, stengelaaltjes en boriumgebrek zijn voorbeelden van veelvoorkomende oorzaken van (gedeeltelijk) rotte bieten. Hierdoor kleuren de bladeren vaak ook geel. Echter, ook bij virusziekten, zoals rhizomanie en vergelingsziekte, en bij bodemschimmels, zoals verticillium en gebreksziekten (bijvoorbeeld magnesiumgebrek) verkleuren de bladeren. Staan er gele bieten op uw perceel? Spit dan een biet uit de grond en onderzoek de wortel. Bepaal de veroorzaker en werk aan een oplossing voor een volgende bietenteelt op dat perceel.

Rotte wortel

Wortelrot komt vaak voor in plekken op het perceel. Zitten er rotte plekken op de wortel, bekijk dan waar ze voorkomen. Is de hele wortel rot, pak dan een biet die minder rot is. Als er kleine ronde zwarte vlekjes zichtbaar zijn aan de buitenkant, dan is rhizoctonia de oorzaak. Bij stengelaaltjes zijn vaak scheuren zichtbaar aan de bovenkant. Boriumgebrek begint juist vanuit het hart van de biet, waarbij ook zwarte bladeren zichtbaar zijn.

Bij wortelrot verkleuren de oudste bladeren als eerste geel. Bij deze plant is ook nog een zwart hart zichtbaar. Hiervan is boriumgebrek de oorzaak

Virusziekten

Bij aantasting door de virussen rhizomanie en vergelingsziekte verkleuren de bladeren. Bij rhizomanie zijn vaak lichtgroene/gele bladeren met een lange bladsteel zichtbaar.

Een blinker, een biet die is aangetast door rhizomanie, kan plekgewijs voorkomen. Echter, ook staat zo'n plant af en toe helemaal alleen

Dit zijn zogenaamde blinkers. Ze komen soms in plekken voor, maar af en toe staan de planten ook verspreid over het perceel. De wortels zijn bovendien vaak ingesnoerd, hebben veel bruine haarwortels en bij het

De volgende blad-schimmelbestrijding

Een bladschimmelbestrijding uitvoeren heeft alleen zin als:

1. één of meer bladschimmels zich uitbreiden op de jongst volgroeide bladeren;
2. de bieten nog minimaal vier weken op het veld blijven staan;
3. de laatste bespuiting minimaal drie weken geleden was.

Als een behandeling zinvol is, houd dan wel rekening met de volgende veiligheidstermijnen van de middelen: vier weken voor Allegro, Score 250 EC en Spyrale, drie weken voor Sphere en twee weken voor Opus Team.

Na oktober is het vrijwel nooit meer nodig om een bladschimmelbestrijding uit te voeren.

Meer informatie over bladschimmels: www.irs.nl/bladschimmel.

doorsnijden zijn meestal bruine vaatbundels zichtbaar. Vergelingsziekte komt juist vaak plekgewijs voor. De bladeren zijn dan meer oranjegeel van kleur. Dit lijkt sterk op magnesiumgebrek, maar het verschil is dat de bladeren dikker zijn. Bovendien verschijnt magnesiumgebrek soms in grotere plekken of over het hele perceel. Aaltjes kunnen magnesiumgebrek versterken.

Eenzijdige geelverkleuring

Bij sommige bladeren is soms eenzijdige geelverkleuring zichtbaar, waarbij de bladeren vervolgens af kunnen sterven. Verticillium, ook wel verwelkingsziekte genoemd, kan hiervan de oorzaak zijn. Verticillium komt vaak voor op percelen met een slechte structuur of met aaltjes. In het geval van slechte structuur zie je het op de kopakker of in stroken op het perceel, terwijl bij aaltjes de eenzijdige geelverkleuring meestal plekgewijs is. Soms komt tegelijkertijd magnesiumgebrek voor.

Verticillium zorgt voor verwelking en komt meestal in plekken of stroken voor

Alle andere soorten geelverkleuring

In dit artikel zijn slechts een aantal veelvoorkomende oorzaken besproken. Helaas kent de bietenteelt nog veel meer veroorzakers van gele bieten. De applicatie 'ziekten en plagen' op www.irs.nl of de app op de smartphone kunnen een goed hulpmiddel zijn bij het achterhalen van de oorzaak.

Elma Raaijmakers, Bram Hanse
en Peter Wilting

Tips voor rooien met maximaal rendement

Bietenrooien is een vak. De kunst is alle gegroeide bieten schoon en onbeschadigd aan de hoop te krijgen, met de kop en punt er nog aan en alle bladresten verwijderd. Dat vraagt een goed samenspel tussen rooiermachinist en teler.

Kies juiste moment

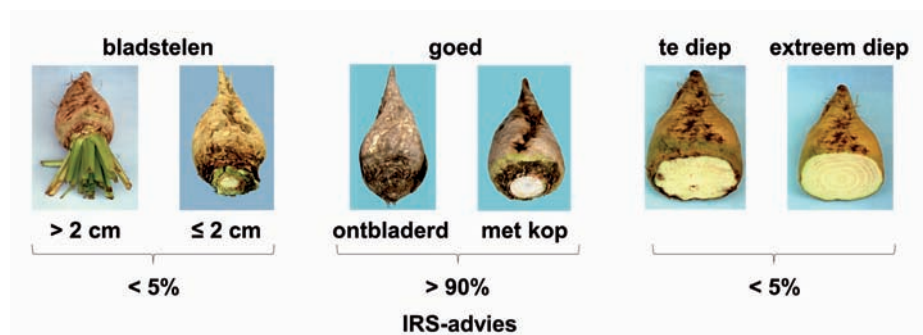
Rooien onder gunstige omstandigheden stapelt voordelen: spaart de bodemstructuur, het rooien gaat beter en de bieten zijn gemakkelijker te reinigen met minder beschadigingen en verliezen. Vooral later in de campagne kan enkele dagen eerder of juist enkele dagen wachten een beter rooiomoment opleveren als de bodemstructuur op orde is. Is beter voor de kwaliteit van het rooiwerk en het behoud van de bodemstructuur.

Hele biet

Elke moderne rooier kan goed kopwerk leveren: alle bladresten net verwijderd en de kop er nog aan. De rooidemonstratie tijdens Beet Europe 2012 in Seligenstadt (D) toonde dit duidelijk aan. Voorwaarde is wel dat de bieten niet krappier dan 17 cm in de rij staan. Anders is er onvoldoende ruimte voor het kopmes. Een goede machinist weet de juiste instelling te vinden en te handhaven op uw perceel, met maximaal 5% van de bieten met bladstelen langer dan 2 centimeter en maximaal 5% te diep gekopte bieten (zie ook figuur 1).

Puntbreuk is meestal de grootste verliespost bij het rooien. Vooral onder goede omstandigheden zien we geregeld meer puntbreuk dan nodig. Het gaat snel om 50 euro, vaak om wel 100 euro per hectare. De oplossing: direct de intensiteit van het reinigen verlagen.

Bij bewaring is dit nog belangrijker vanwege extra verliezen bij de te diep gekopte en bij te intensief gereinigde bieten (zie figuur 2). Bespreek de rooiwaliteit met de machinist tijdens het rooien. Hij kan dan gelijk de

Figuur 1. IRS-kopadvies: ontblader en kop de bieten zo dat meer dan 90% goed gekopt is en maximaal 5% te veel resten van bladstelen heeft dan wel te diep gekopt is

Figuur 3. Rooien na de jaarwisseling onder extreem natte omstandigheden. Verre van ideaal om goed rooiwerk te leveren. De grond 'onthoudt' dit nog jaren. Echter, is in extreem natte jaren moeilijk te voorkomen. Vaak speelt er meer: ontwatering/drainage niet op orde en veel risico nemen door op het allerlaatste moment te rooien

rooier optimaal aanpassen aan de omstandigheden. Zeg er ook iets van als hij goed werk levert.

Laat geen hele bieten achter

Als u hele bieten ziet liggen, is er iets aan de hand. Verlies aan hele bieten is niet nodig. Een goede chauffeur zoekt net zo lang tot

het laatste lek in de rooier is gevonden en gedicht. Ook bij het lossen en het insteken van een perceel gaan geregeld bieten verloren. Hele bieten kunnen onkruidbieten geven in een volgende teelt. Opletten dus om deze verliezen te minimaliseren.

Machinist is cruciaal

Ook de laatste Beet Europe bewees opnieuw dat de machinist die optimaal gebruikmaakt van de instelmogelijkheden op de rooier, een wereld van verschil maakt

Figuur 4. Zo zien we het graag. Goed rooiwerk: bladresten netjes verwijderd, weinig beschadiging en minimale puntbreuk

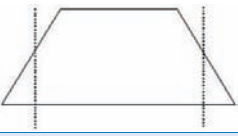
Figuur 2. Schimmelvorming in langdurige bewaring veroorzaakt door te stevig koppen (links) en puntbreuk door te intensief reinigen (rechts). Dit geeft hoge bewaarverliezen, bovenop de directe bietverliezen van het te diep koppen en puntbreuk

voor het leveren van perfect rooiwerk. Machinisten kunnen veel, maar ook geen wonderen verrichten. Een vlak perceel met een uniform gewas is het beste uitgangspunt. Daarbij horen geen horizontale bieten, tweewassigheid en schieters. Perfect rooiwerk vraagt vakwerk van de teler en de rooiermachinist én een goede onderlinge afstemming. Elk jaar weer een mooie uitdaging om hier het maximale uit te halen voor het beste rendement.

Weetjes voor het bewaren van suikerbieten

Regelmatig komen er praktische vragen over de bewaring van suikerbieten. In onderstaand overzicht staan de antwoorden op de meest voorkomende vragen.

Vraag	Antwoord
Waar mag ik de bieten storten?	Stort op een vlakke, droge en bij voorkeur verharde ondergrond. De hoop moet goed bereikbaar zijn voor vrachtwagens en kraan of shovel. De maximale reikwijdte van de kraan is 12 meter vanaf het wiel van de vrachtwagen. Voor meer informatie zie paragraaf 8.4.5 van de Teelthandleiding op de IRS-website: http://www.irs.nl/alle/teelthandleiding/8.4-bewaring .
Let op: Bietenhoppen die met de muis worden geladen mogen niet op een verharde ondergrond liggen en er gelden speciale eisen voor de plaats en afmetingen. Zie hiervoor de informatie van CSV COVAS: http://www.bieten.nl/portaal/Portals/0/actualiteiten/Richtlijnen%20bietenmuis%202013.pdf .	
Hoeveel opslagruimte heb ik nodig?	Ruim 60 m ² per hectare bij een opbrengst van 80 ton per hectare en een storthoogte van 2 meter.
Wat is de beste vorm voor een bewaarhoop?	De bieten kunt u het beste bewaren in dakvormige hoppen van circa 9 meter breed en 2,5 meter hoog.
Wat is de benodigde lengte voor een dakvormige bewaarhoop met een breedte van 9,5 meter?	Dakvormige hoppen van 9,5 meter breedte bevatten ongeveer 9 à 10 ton bieten per strekkende meter. Deze hoppen zijn ook geschikt voor het laden met een bietenmuis met een opnamebreedte van 10 meter.
Waar kan ik de bieten het best bewaren? In de grond door zo laat mogelijk te rooien of in de hoop?	In de grond zolang er geen vorst optreedt. Door vorstschade neemt het suikergehalte snel af, ook al herstellen de bieten zich. Omdat over het algemeen de rooiomstandigheden later in het seizoen verslechteren, adviseren wij u om in november de rooibare dagen te benutten, zodat eind november de bieten gerooid zijn. Rooi in ieder geval voordat er vorst komt.
Welke bieten zijn het best te bewaren?	Gezonde, goed ontbladerde, weinig beschadigde, schone bieten. Als u meerdere percelen hebt, lever dan eerst de bieten die door ziekten of plagen zijn aangetast. Zijn er geen verschillen in aantasting, lever dan de bieten van een perceel met de grootste kans op slechte rooiomstandigheden het eerst.
Hoe hoog mag ik de bieten storten?	Stort bij een rechthoekige hoop bij voorkeur niet hoger dan 2 meter en bij een dakvormige hoop niet hoger dan 3 meter.
Hoeveel bieten liggen er in de hoop?	 1. Bepaal de lengte van de hoop. 2. Bepaal de hoogte van de hoop. 3. Bepaal de breedte van de hoop (dit is de afstand tussen de stippellijnen in de tekening). 4. Vermenigvuldig de drie getallen voor het aantal m³. 5. Vermenigvuldig de uitkomst met 0,65 voor het aantal tonnen.
Wat zijn de beste bewaarcondities?	Vorstvrij, droog en koel (onder 8°C).
Hoe houd ik de bieten droog?	Leg een dakvormige hoop aan en dek die af met vliesdoek, zodra er (veel) regen voorspeld wordt.
Wanneer is de aanschaf van vliesdoek rendabel?	Door het toepassen van vliesdoek drogen de bieten en de grondtarra extra op. Hierdoor daalt het suikergehalte minder en is ook het tarragehalte lager. Het hogere suikergehalte bij levering maakt al bij korte bewaring van enkele weken het vliesdoek rendabel. Uitgangspunt is dat u het vliesdoek circa 5 jaar kunt gebruiken.
Hoeveel afdek materiaal heb ik nodig?	U moet rekenen op 2 m ² per ton bieten. Bij een dakvormige hoop van 9,5 meter moet het afdek materiaal ongeveer 12,5 meter breed zijn.
Hoe weet ik wanneer ik de bieten moet afdekken tegen vorst?	Klik bij kans op vorst op www.irs.nl op de knop 'meer weer' en vervolgens op bewaaradvies. Als u met de muis op de letter van uw regio gaat staan, ziet u het advies. Bellen kan ook: 0900-1234577 (60 cent per minuut). Kies menuoptie 8 (bewaaradvies suikerbieten).
Hoe bescherm ik mijn bieten tegen vorst?	Voor het afdekken tegen vorst moet u winddicht materiaal gebruiken, zoals landbouwplastic, zeil of CSV COVAS-bietendoek. Houdt u de bieten droog met vliesdoek waarop klittenband hecht (bijvoorbeeld Toptex), dan kunt u de zijanten ook afdekken met Jupettes® (zeil met klittenband). Voor meer informatie zie paragraaf 8.4.6 van de Teelthandleiding op de IRS-website: http://www.irs.nl/alle/teelthandleiding/8.4-bewaring .

Wanneer wordt mijn Betacal geleverd?

Alle telers zijn dit voorjaar in de gelegenheid gesteld om Betacal te bestellen in het kader van de telerregeling Betacal 2013. Een groot deel van de bestellingen betreft levering in de campagne. Omdat de Betacal tijdens de campagne wordt geproduceerd, worden de leveringen gespreid over de hele campagne. Dat kan dus betekenen, dat niet altijd conform de wens van de teler in september of oktober geleverd wordt, maar dat bestellingen worden doorgeschoven naar de tweede helft van de campagne. In veel gevallen zijn de betreffende telers daarover al ingelicht. Voor vragen hieromtrent kan contact worden opgenomen met de agrarische dienst (voor telefoonnummers zie pagina 2).

Houd de bieten gezond

Dit jaar zijn de waarschuwingen voor het voorkomen van blad-schimmels enkele weken later uitgegaan dan normaal. Over het algemeen is door de telers bij beginnende aantastingen alert gereageerd met een bespuiting. Bij bladschimmelbestrijding is de keuze van het juiste middel en afwisseling cruciaal. Middelen als Opus Team en Allegro werken niet tegen stemp-hylium. Stemphylium komt in het hele land voor. Ook Spyrale en Sphere bieden geen volledige bescherming tegen deze bladschimmelziekte, maar hebben de beste nevenwerking. Om opbouw van resistentie bij schimmels te voorkomen is het advies: Wissel middelen af. Ook tijdig spuiten is essentieel. Waar dit niet is gebeurd, vallen de resultaten vaak tegen.

Favoriete rassen vroegbestelling

De vroegbestelling 2014 is afgerond. In totaliteit is besteld voor een derde van het areaal van volgend jaar. De lijst van bestellingen wordt aangevoerd door vier rassen met de hoogste financiële opbrengsten per resistentiesegment. Twee daarvan hebben een dubbele resistentie. De absolute koploper is Isabella KWS met 33% van het totaal aan vroegbestellingen. Daarna volgen Alexina KWS met 16%, Corvinia met 10% en Sandra KWS met 8%. In het segment speciaal pillenzaad is bij de vier bovengenoemde rassen bij 35% van de bestellingen voor het eerst gekozen voor Sombbrero.

Geïntegreerde gewasbescherming

Met ingang van 1 januari is het in de EU verplicht te werken op basis van geïntegreerde gewasbescherming. Dit geldt voor alle gewassen. Het IRS heeft de betreffende EU-richtlijn voor de suikerbietenteelt uitgewerkt in de

Teelthandleiding Suikerbieten (zie www.irs.nl/alle/teelthandleiding). Om te borgen dat alle Cosun-telers hier kennis van kunnen nemen, is besloten een zinsnede hierover op te nemen in de leveringsvoorwaarden 2014. Die zinsnede luidt: 'Teeltmaatregelen moeten voldoen aan de relevante wet- en regelgeving, waaronder geïntegreerde gewasbescherming (richtlijn 2009/128/EG), zoals uitgewerkt in de Teelthandleiding Suikerbieten van het IRS.'

Gewascontrole voorafgaand aan bestrijding